

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO (toliau - BPK)
140 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau – Projektas)
(TAP NR. TAP-20-1875(2); TAIS NR. 20-13282(3))

2020-11-24 Nr.
Vilnius

Projekto rengėja: Teisingumo ministerija

Projekto tikslai: BPK įtvirtinti aiškų ir tinkamas laikino sulaikymo skyrimo bei apskundimo mechanizmą, numatant nedviprasmiškus laikino sulaikymo pagrindus bei šios procesinės prievartos priemonės taikymo procedūras, kurios pašalintų ydingas galimybes nepagrįstai laikinai sulaikyti asmenis ir sustiprintų tokių asmenų teisių apsaugą.

Dabartinė situacija: Pagal galiojančią BPK, laikinai sulaikyti asmenį galima BPK 140 str. 1 ar 2 d. pagrindu. Pagal 1 d., asmuo gali būti laikinai sulaikomas tuo atveju, jeigu toks asmuo yra užkluptas darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo. Šio pagrindo taikymas praktikoje problemų nesukelia.

Pagal 2 d. asmuo gali būti laikinai sulaikytas *esant visoms šioms sąlygoms*:

1) paaiškėja, kad yra BPK numatyti suėmimo skyrimo pagrindai ir sąlygos;
2) būtina suvaržyti asmeniui laisvę siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms;

3) nėra galimybės BPK nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo.

Atsižvelgiant į tai laikinas sulaikymas turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais, kai jis yra būtinas todėl, kad būtų užtikrintas neatidėliotinas prokuroro kreipimasis į teismą dėl suėmimo paskyrimo sulaikytam asmeniui ir laikinai nesulaikius tokio asmens, yra didelė rizika, kad bus esmingai pakenkta baudžiamajam procesui.

Tačiau teismų praktikos analizė atskleidė, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ar prokurorai, priimdami nutarimą skirti laikiną sulaikymą šiuo pagrindu, dažnu atveju savo sprendimą grindžia ne neatidėliotinu poreikiu kreiptis dėl asmens suėmimo, o poreikiu atlikti baudžiamąjį proceso veiksmus ar egzistuojant tik vienai iš laikino sulaikymo sąlygų. Tokia praktika akivaizdžiai ydinga.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad galiojantis BPK nenumato efektyvus laikino sulaikymo paskyrimo apskundimo mechanizmo bei šiuo metu BPK nėra aiškiai reglamentuota sulaikyto asmens pristatymo ir laikymo tvarka, nėra reglamentuojama pranešimo apie laikiną sulaikymą tvarka sulaikytojo gynėjui, bei skiriamas per mažas dėmesys tokio gynėjo užtikrinimui apklausose, dėl ko sukuriama prielaidos tuo piktnaudžiauti.

Projekto esmė: Projektu siūloma iš esmės keisti laikino sulaikymo skyrimo tvarkos reglamentavimą:

BPK siūloma įtvirtinti konkrečius veiksmus, kurių privalės imtis ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, sulaikius asmenį. Laikinas sulaikymas negalės trukti ilgiau, negu tai būtina asmens tapatybei nustatyti ir (ar) būtiniams proceso veiksmams atlikti. Jei asmeniui reikia

skirti suėmimą, jis per 48 val. turės būti pristatytas teisėjui, kuris sprendžia suėmimo skyrimo klausimą.

Siūloma įtvirtinti specialią laikino sulaikymo apskundimo tvarką. Numatoma, kad asmens sulaikymas galėtų būti skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui, kuris privalėtų tokį skundą išnagrinėti per 20 val. Skundą patenkinus asmuo nedelsiant paleidžiamas. Ši nutartis būtų galutinė ir neskundžiama.

Siūloma taip pat įtvirtinti, kad laikinai sulaikytas asmuo nedelsiant pristatomas į laikino sulaikymo vietą (ar vietą, kurioje atliekamas proceso veiksmas). Pažymėtina, kad siekiant sustiprinti laikinai sulaikytų asmenų teisių apsaugą, numatoma, kad jei laikinai sulaikytas asmuo prašo apklausos metu užtikrinti gynėjo dalyvavimą, apklausa atidedama iki gynėjo atvykimo.

Sistemiškai subalansuojami įtvirtinti laikino sulaikymo pabaigos pagrindai, pašalinant esamą jų painiavą bei spragas, kadangi galiojantis teisinis reglamentavimas leido piktnaudžiauti laikino sulaikymo institutu.

Tikimasi, kad priimti pakeitimai leis taupyti valstybes biudžeto lėšas, kadangi, tikėtina, bus taikoma mažiau laikinų sulaikymų.

Derinimas: Projektas derintas su Lietuvos advokatūra, Generaline prokuratūra, Vidaus reikalų ministerija, Policijos departamentu. Projektas taip pat teiktas derinti Teisėjų tarybai, tačiau negauta. Dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta, pateikiama derinimo pažyma.

Pirminis projekto variantas svarstytas 2020 m. lapkričio 17 d. Tarpinstituciniame pasitarime. Atsižvelgiant į pasitarime priimtą sprendimą, Projektas buvo papildomai suderintas ir patikslintas pagal Generalinės prokuratūros, Policijos departamento, Teisėjų tarybos pastabas.

Pakartotinai pateiktas projektas be pastabų apsvaistytas 2020 m. lapkričio 24 d. Tarpinstituciniame pasitarime.

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektas neprieštarauja Septynioliktosios Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlome Projektą teikti į Vyriausybės posėdį.

Patarėjas

Audrius Kasinskas